

30
V. KRĖVĖ

KUNIGAIKŠTIS KUNOTAS

*Allogintai—
43. II. 15. E
Alma.*

LEIDŽIA „SPAUDOS FONDAS“

KAUNAS, 1934.

«**SPAUDOS FONDO**»
„**Pigasis Knygynėlis**“

Kiekvienas šviesuolis turi įsigyti šiuos gražiausius lietuvių literatūros kūrinius:

1. Nr. V. Krevės — SKERDŽIUS. Klasika apysaka. — — — 50 ct.
2. Nr. „ — BOBULĖS VARGAI. SILKĖS. ISSIBARĖ. — 50 ct.
3. Nr. „ — BEDIEVIS. DVAINIO NUSIKALTIMAS. — 50 ct.
- 4-5. Nr. V. Kudirkos — VIRŠININKAI. Margas paveikslėlis. — — 1 lt.
6. Nr. „ — LIET. TILTO ATSIMINIMAI. CENZŪROS KLAUSIMAS. VILKAI. — — — — — 80 ct.
7. Nr. V. Krevės — ANTANUKO RYTAS. KŪČIOS VAKARĄ. GALVA ŽUDYS. 50 ct.
8. Nr. Vaižganto — RIMAI IR NERIMAI. PONAS DIREKTORIUS. — — — 60 ct.
9. Nr. A. Vienuolio — PASKENDUOLĖ. Graži apysaka. — — — 50 ct.
10. Nr. V. Krevės — MILŽINKAPIS. UŽKEIKTA MERGA — 50 ct.
- 11-12 Nr. „ — SENA PASAKA APIE NARSŪJĮ KUNIGAIKŠTĮ, Margirį Pūnios valdovą — — — 80 ct.
13. Nr. „ — KUNIGAIKŠTIS KUNOTAS — — — 50 ct.
14. Nr. Liudo Girso — RIKNTINIAI EILĖRAŠČIAI I. Ligi Neprikl. — — 50 ct.

Šios visos «Pigiojo Knygynėlio» knygutės geriausiomis sąlygomis visuomet gaunamos pas leidėją —

Kooperacijos Sąjungoj „SPAUDOS FONDE“

Kaune, Laisvės Al. 62. Tel. 12-12

Knygynuose provincijoje.

Piguisis knygyneelis nr. 13.

V. KRĖVĖ

Kunigaikštis

Kunotas

*Allegintas—
43. II. 15.
Alma.*

„Spaudos Fondo“ leidinys

KAUNAS

:: :: ::

1934 met.

Vai, jūs, berneliai, raibī sakalēliai, vai, jūs nutilkit vienai valandēlei, manēs seno paklausykūte, mano gūdžios pasakēlēs, graudžiūjū žodeliū.

Tai aš, senas, jums padainuosiu, skambiais kankleliais, mikiļiais pīrsteliais paskambīnsiu, senais žodeliais paporysiu senūjū laikū pasakēlē apie garsius darbēlius, apie didelī vargēlī, sunkūjī narsatus bernužēlio, garsaus raitužēlio, jaunojo Kunofo, galingo Dainavos šalelē valdovo, likīma.

Senū dienu pasakēlē, mūsū proseniū proseniū dainužēlē tesugraudīma jūsū jautnāšias šīndužēlas, jums teparodo, jums tepasako, kokiū būta tuomet bernēliū, kokiū kentēta vargēliū, garsūjū atlikta darbēliū. . .

Ne tik žagrelē jauni berneliai senovēj mokēdavo īsitaisyti, ne tik pašais jauteļiais dobilēliais sugebēdavo dīrvelē arti — mokēdavo sugebēdavo raitužēliai šveitrius kalavijus vartoti, širmais žirgēliais,

Ir lenkų šalys iki jų pilių tolimiausių, iki jų miestų garsiausių pajuto, kiek narsio jo ramka, kiek sunkus jo šveitrus kalavijas. Daugel kartų išjodinėjo skersai ir išilgai jų giriomis suaugusį kraštą, daugel lobio iš ten parsigabeno, jaunų vergų ir lipšnių vergių baltaveidžių parsivedė laukams arti, rugiams piauti, sunkiam darbui dirbti.

Per klampias balas, per tamsias girias jodinėjo bernelis, žirgeliu varinėjo rytų šalin, kur gudiai gyvena. Ten gąsdė žmones, ardė pilis, plėšė didžius miestus, ir nebuvo, kas jį atremtų, jo narsius bernelius nugaltų. Toli į rytus, toli į pietus keliu prašynė, met tona šalelėn, kur medžiai neauga, miškai nesiūboja, tik platūs laukai žalia žolele, kaip jūrės, banguoja.

IV.

Garsus buvo jo vardas tėvų šalelėj, visų vardu tai garsiausias. Nuo rytų iki vakarų, iki marių baltųjų, iki prūsų žemių tamsiųjų, nuo pietų iki tolimos šiaurės

kraštų, kur tik žmonės šventa lietuvių kalba kalbėjo, skambėjo vaidilų kankliai jo garsiu vardeliu, jo žygius bedainuodami, rimtų vyrų, jaunų bernelių narsias širdis bežavėdami, prie garsių darbų, prie smarkių kovų benagindami. . .

Kas norėdavo garsėti, didžios garbės įsigyti, savo jėga pasidžiaugti, eikliu žirgu pajodinėti, šveitrų kalaviją pavartoti, raumenis patampyti, jaunas rankas pamiklinti, visi plaukė nemunais, lėkė skrido arais į garsią Liškiavos pilį, kur bernelis, kaip erelis lizdely, sėdėjo, svetelių laukė, naujiems žygiams besirengdamas. . .

Vaidilų dainėles dainavo ir jaunos mergelės lelijelės, apie meilę besvajodamos, narsius bernelius besapnuodamos, ir jų širdelės smarkiau plakė jaunoje krūtinėje, krūtinės giliau alsavo, jausmeliais brinko. . .

Ilgais vakarais apie jo žygius pasakodavo seneliai mažiems vaikeliams, kaštu ir savo jaunas dienas beminėdami, senatvę, kūnui jėgas atėmusią, garsiems žygiams kelią pastojusią, beskeikdami. . .

tu, meilium žodžių pakalbintu, kad ji, jauna, jam įtiktu, kad jis ją, skaisčią, pamiltu, apdainuotų skambioje dainelėj josios mėlynas akeles ir gelsvasias kaseles. Kad išgintų išgarsintų mylimą mergelę, kaip kad gyre ir garsino jo, jauno, narsius žygius, tolimas kelionėles. . .

Sutiko juodu seną vaidilą ant aukšto slankščio, pasveikino maloniais žodžiais, užgėrė žaliu vyneliu, pamylėjo saldumi miduliu. . .

VII.

Linksma, linksma buvo tą dieną senoj Liškiavos pily. Kai atėjo vakarėlis, sukviėtė Kunotas aukšton savo menėn senus senužėlius ir jaunuosius bernelius raitužėlius linksmai pakalbėtu, žalio madaus paragautu, seno vaidilos, iš svetimų šalių svetelio, paklausytu, išgirstu, kas dedasi Lietuvos šalelėj, už girelių, už upelių, už aukštųjų kalnėlių. . . Senasis vaidila daugel šalių išžingsniavo, pas šimtus valdovų viešnagėjo, garsių žygių, narsių darbų matė, dar daugiau buvo gindėjęs. . .

Kai saulelė šviesi nusileido, suėjo, susirinko seni seneliai, rimti vyrai ir jauni berneliai, ant plačiųjų susėdo suolelių, už baltųjų skobnelių, midų, alų gėrė, atsidėję klausė, ką porino pasakoją senasis vaidila apie svetimas šalis, apie tolimus kraštus, garsius žygius, marsius jauno jaunumėlio darbus...

Visi klausė, žalia midulį begerdami, savo godeles begalvodami. Nuleido žalias galvas seni seneliai, gaudindamiesi, liūdėdami, kad praslinko jų dieneles, kad nebesėsti jiems ristuosna žirgeliuosna, nebejodinėti svetimosna šalelėsna, kalavijo nebevertoti, garsiųjų žygelių nebekartoti... Riedėjo ašarėlės iš senų akių, byrėjo per veidus, per raukšlėtus...

Sustimastė, susidūmojo ir šaunieji berneliai, marsūs raituželiai. Pagaילו jiems jaunųjų dienelių, kad veltui slenka be garsiųjų darbų... Pagaילו širmųjų žirgelių, kad ristiėji nejudinėti, aukso kamanėlėmis kad nepažaboti — veltui žvengia, žaliuose pievelėse besiganydami... Pagaילו šveitriųjų kalavijų, kad veltui rūdiija nevertoti, pagaילו tymo banelių, žaliu šilkėliu siuvi-

nėtų, baltaisiais perleliais nusaugstytu, kad be naudos dūli, ant karčių sukarti, tai ne-naudoti. . .

Vis labiau skamba aidžiosios stygelės, vis daugiau audrina daugkalbės dainelės, garsindamos gražindamos narsiųjų raitelių, jauno jaunimėlio tolimas keliones svetimon šalelėn, didžias pauliones. . .

Ne giria šlamėjo, vėjo papučinama—miklūs tai pirštai virpėjo, skambias stygas paliesdami, graudžius aidus budindami. . .

Tai ne Nemunas bangavo, vėtrų judimamas, ne audra pakilo, plačias jūnes, gilius vandenėlius bedrumsdama, prakalbėjo prabilo jaunieji berneliai, Dainavos raiteliai.

— Vai, tu, Kunote, Dainavos valdove, kur dingo tavo garsus narsumėlis, kad pamiršai narsius žygius dėl jauniosios mergelės? . . .

— Ar atšipo, ar atbuko plieno kalavijas, kad tu jo nebevartoji? . . .

— Ar tai pasimušė tavo žirgo pasagėlės, kad tu namie sėdi, rankas susidėjęs? . . .

— Kodel tu nejoji kelionėlėn, nevarai žingelio svetimon šalelėn, trukdai bernu-

žėliams linksmam paulioti, plačiam pagarsėti?...

— Ar ilgai dar mes, jauni, dūlėsime, pakrosnis sėdėsime, gaisim jaunąsias dieneles be garsiųjų žygių, tolimų kelionių svetimosna šalelesna?...

— Eisim, josim, bernužėliai, ten, kur vaidai tėvų žygių nepamiršo, nansumėlio nenustojo...

Ant baltų rankų rymodamas, aštrių žodelių, piktų priekaištėlių beklausydamas, pirabilo Kunotas bernelis, garsusis Dainavos šalies raitelis:

— Vai, jūs, berneliai, narsieji mano karėvėliai, jaunųjų dienelių drauguzėliai, jūs piktai nekalbėkite, aštriais žodžiais manęs neužgauliokite. Sužavėjo mane dainelė, suaudrino mano širdelę...

Taip gūdžiai jaunas prakalbėjo, iš užskobnelių staigiai atsikėlė. Jis nuvertė baltąsias skobneles, paliejo saldų midulį ir sušuko rūsčiu balseliu:

— Vai, berneliai raitužėliai, jūs čia nesėdėkite, žalią midų begendami! Skubėkite, berneliai, baltokit eiklius žingelius. Sku-

biai juos balmokita — rytoj ankstų rytą
josim keltionėlėn...

Vai nudžiugo bernužėliai, nusidžiaugė
raitužėliai, vienan balsan visi sušuko:

— Tegyvuoja narsus vadas, Dainavos
valdovas! Tai dabar mes jauni pauliosim,
tai pamandravosim...

Verkia gudų kraštas, dreba lenkų žemė
— Dainavos bernėliai rengiasi tolimon ke-
lionėn... Kai atėjo rytojaus dienele, švie-
si patekėjo aušrelė, Dainavos raiteliai jau
karan išėjo...

VIII.

Dar nenuėjo jauni bernėliai septynių
mylių nuo Liškiavėlės, mūrytos pilies —
garsaus Kunoto didžio dvarelio, pastojo
kelia senas senelis, žilas, kaip žydinti obe-
lėlė. Tai jis sulaikė Kunotą raitelį, tai jis
sustabdė jo ristą žirgelių ir tarė graudų
žodelį:

— Vai, bernužėli, vai, raitužėli, stabdyk
žirgelių, gražink bėrelį į tėvo dvarą. Vai,
tu neįjoki gudų šalėlėn, vai, tai neveski

bernelių tolimon kelionėn, didžiajan ka-
relin — nelaiminga tau ši valandėlė. Ar tu
nematei, ar nepastebėjai: miglose kėlės
šviesi saulelė, kai tu balnojai rįstą žirgelį,
tamsiu ji apsimatė gjuodu debesėlių, kai
tu, jaunasis, sėdai balnelin, pravirko skau-
džiu lietuliu, kai tu išjojai per vario var-
telius. . .

Vai, susimąstė, vai, susirūpino jaunas
bernelis, galvelę žemyn nuleido. . . Bet ne-
ilgai svyravo, vos vieną minutėlę, ir taip
prabilo drąsiu žodeliu:

— Kad žemė griūtų, žirgas sukluptų,
vistiek negrižtau į tėvo dvarą, žirgelio ne-
gražintau, jei jau išjojau iš kelionėn, to-
limon šalėn. Geriau dėti galvelė, nustoti
buitelės, prarasti žirgelis ir šveitrusis kar-
delis, negu kad žmonės kalbėtų, mergelės
salkytų, jog mes pasibijojom svetimos ša-
lės, nusigandom gudų šalies jaunimėlio.
Nebaisu mirti, baisu garbės nustoti, nebe-
tekti gero vardelio. . .

— Verksi, berneli, dūsausi, raitužėli,
prisiminęs mano žodelį, kurio nepaklausei
per savo puikumėli.

melės. Išteriojo kaimus ir kaimelius, sunaikino miestus ir miestelius. Dabar apgulė, apstojo tavo aukštą pilį: nori ją paaimti, tavo tėvų lizdą išplėsti, tavo jauną žmoną pavergti, svetimon šalin nugabenti didžiam vargeliui, gailioms ašarėlėms... Skubėk, Kunote, gelbėti tėvų šalies ir savo gimtosios pilies, kur liko jauna mergelė...

Išgirde gūdžių naujienėlę, bernuželiai gražino žirgelius atgalio, varė šimtuosius atgalio, plakė ristuosius kietais kančiukėliais, spaudė smailiais pentinėliais...

Ne ristelė ristavo, tik šuolelė šuoliavo į tėvų šalelę, į gimtąjį krašteli...

Bet tolimas buvo kelias, ilgą kelionėlė. Dar nesuskubo berneliai tėvų šalelės prijoti, kai jiems kelią pastojo palaidas pavarėlis, platus nemunėliai.

Pabrinko upės ir upeliai, patvino balos, klampūs raistai. Per upeles žirgelius plūkdė, per balas brido, kad tik suskubtu, kad tik paspėtu tėvų šalelę apginti, Liškiavos pilį atvaduoti, žiauriam lenkui atkeršyti, iš gimtojo krašto išlydėti, išprašyti ne gražių žodeliu, tik pieno kalaviju...

Kai prijojo Nemunėlį, rūstus Nemunėlis pabudo, subraškėjo ledelis, sulūžo, pasiraivė Nemunėlis, sujudo: nei jo perplauk-si, nei jo perbrisi, nei laiveliu persikelsi. . .

Ankstų rytą pamatė lenkai bernelius, anoj pusėj Nemunėlio bestovinčius, baltas rankas belaužančius, savo likimą bekei-kliajančius, per bangas tvolkštančias, per ledus užilinančius pagalbom šokti besiren-giančius. . .

Šoko keli narsesni į rūstų Nemunėlį ir žuvo su bėraisiais žirgeliais, su tyminiais balneliais. . .

Sumanė pikti lenkai, kol praslinkis tūrš-ti ledai, puliti pilį ko smarkiausiai, išplė-šus, išgriovus, senus ir mažus iššudžius iš-piovus, jaunąsias mergeles pavergus, grįžti savo šalin juo greičiausiai. . .

Ištisą dieną puolė, kiaurą naktį pilin veržėsi. . . O jauni berneliai, narsūs raitu-žėliai, kitoje pusėje Nemuno stovėjo, liep-snojančią pilį regėjo, baltas rankas laužė, savo piktą likimą keikė. . .

Ankstų rytą lenkai pilin įsigriovė, jauną Kunoto mergelę paėmė pavergė, padegė Liškiavą iš keturių kampų. . .

Liepsnojo pilis visą dienele, o jauni berneliai už Nemuno stovėjo, baltas rankas laužė, savo piktą likimą keikė...

Saulėi tekant, traukėsi lenkai į savo šalį, gabendami lobį didžiausią, priešais save varydami pulkius jaunų mergelių ir mažų vaikelių, ir nebuvo, kas jiems kelią pastotų, gausų lobį atimtus, skaisčias mergesles, mažus vaikelius vaduotų...

O jauni bernužėliai, narsūs raitužėliai anoj pusėj Nemuno stovėjo, baltas rankas laužė, savo dalią nedalėle keikė...

Ir pažadėjo berneliai didžiausią kersėtą lenkų žemei. Siėkė savo šveitriais kalavijais, savo jaunomis galvelėmis ir mergelių rūtų vaikinėliais.

O kai jie siėkė žadėjo, jų širdelės kersėtu liepsnojo, jų rankos iš piktumo drėsbėjo...

X.

Ankstų rytą bernelis Kunoitas ant balnelio rymojo, savo mergelę minėjo, ašarėles braukė...

— Vai, dalele mano, nedalele, nėra laimės man berneliui, kad netekau mergužėlės, savo skaisčios lelijėlės.

— Vai jūs, vėjai, jūs atneškite man žinėlę iš tolimosios šalies apie mano mylimąją. Pasakykit, vėjužėliai, vai, kur vargšta mano mergužėlė, gailias ašarėles beliedama, sunkiai bedūsaudama.

Neatpūtė šiaurūs vėjai, nesuteikė bernuželiui žinėlės apie jauną mergelę, neramino prislėgtosios raitelio krūtinės skausmo...

— Vai, jūs, paukštužėliai, girių džiugintojėliai, jūs skrajojate dieną vakarėlių aukštai padangėse, tai jūs daugel matote, daugel žinote, po visus kraštelius beliekiodami. Vai, jūs, paukštėliai, į mane atskriskit, man jaunam pasakykit, kur mano mergelė, skaisči lelijėlė? Ar ji verkia, ašarėles brauko, ar gilioj žemelėj sunkų miegą miegti?

— Jūs atskriskite, prakalbėkite, mano širdelę nuraminkite...

Neatskrido paukštužėliai, neramino jauno bernuželio, tik visi nutilo, girtosna

— Vai, saulė saulele, saulele motule,
tu vaikščioji, tu skrajojai aukšta padangėle,
matai miestus, matai piliis, matai laukus ir
žalias gireles. Tau žinomi platūs vieškelėliai
ir siauri takeliai. Pasakyk man, saulele,
kur aš turiu joti, žirgelį varyti, savo mer-
gužėlės kur turiu ieškoti...

Neatsakė sauluzėlė, neramino bernužė-
lio, apsiklojo apsiniaukė tamsiais debesė-
liais, miglomis ūkanėlėmis apsiklostė...

Antroji poringé

I.

Namie nesėdėjo, iš sunkios kelionės grįžę, visai nesilsėjo, žaliwoje plevėlėj jauni bernužėliai nesiganė nuvargintų tolima kelione žirgelių, nes šaldaus keršto troško jų širdelės. . .

Pasiuntė Kunotas šauklius į šalis plačiausias, į pilis aukščiausias, kvietė draugus ir gimines, kad jam pagalbos teiktų, kad talkon eitų, žiauniam lenkui atkeršyti kad padėtų. . .

Tiek nebuvo girioj medelių, ant liepelių siūbonėlių tiek nebuvo žalių lapų, kiek sujojo susirinko jaunųjų bernelių iš kraštų tolimiausių, iš pilių aukščiausių. Kas žirgelin sėsti tik galėjo, šveitų kalaviją pavartoti, minklą kilpinėlį tampyti sugebėjo—visi jojo į Kunoto dvarą. Vieni jojo garbės sau įgytų, kiti — keršto paragautų, tretį — didžiu lobiu praturtėtų. . .

— Nuteriota mūsų šalis, sutrėkti mūsų laukai, žmonės išvaiškyti, kalaviju pamušti, svetimon šalin išvesti. Parsivėsime

venų iš lenkų žemės, kad būtų, kaip mūsų laukus apdirbtų, sunkų darbą atliktų: jais arsim, jais akėsime ir geltonus rugius vežiosim. . .

Taip kalbėjo marsusis kunigaikštis Kunotas ir keršto žygį rengėsi. . .

II

Aukštoje Punios pily sėdėjo Kunotas, karo žygį besirengdamas, kai pas jį atvyko iš lenkų žemės pasiuntiniai, ir taip prabilo Mozūrų kunigaikščio vardu:

— Dainavos krašto valdove, mes skubėta skubėjome tave surasti. Ieškojome tavęs Liškiavos pily, bet nesuradome, ieškojome garsiam Seinų mieste, bet irgi nesuradome, ieškojome Alytaus pily, bet ten tavęs nebuvo. . . Tolimoje Punioj, už žaliųjų girių pasislėpei. . .

— Ilgas kalavijas — geras daiktas, bet ilga kalba — kvailas dalykas. Sakykite, kokiu reikalu į mane atvykote?

— Tavo jauna žmona mūsų kunigaikščio, galingiausio Mozūrų žemės valdovo, rankose. — Ateik ir išpirk ją, — sako jis tau.

— Kokių turtų už josios laisvę nori jūsų valdovas? Aukso, sidabro, ar kiad keršto atsižadėtau?

— Mūsų plataus krašto valdovas turi daugel narsių riterių, kurie jam ištikimai tarnauja, todėl jis tavo keršto nesibaído. Aukso ir sidabro pilni gilūs jo pilių rūšiai, ir daugiau jam nebereikia. Jis nori, kad tu patsai pas jį atvyktai, savo laisve josios laisvę išpirktai.

— Gerai, aš sutinku, — tarė jiems Kunotas. — Tesie, kaip jūsų valdovas panorėjo.

— Kunigaikšti, miekus sumanei, — sušuko vienu balsu jo kareiviai. — Kas gali lenko žodžiu patikėti! Lenkas apgaulingas, ir melo kupinos visuomet jo lūpos.

— Lenkas tik verste priverstas laikosi duotojo žodžio...

Taip jie stengėsi atkalbėti Kunotą nuo žingsnio, apie kurį manė, kad jis būvęs neprotingas, neapgaltotas.

— Veltui kalbate. Ką pasakiau, atlikšiu. Jūs čia pasilikssite, kol sugrįš mano žmona, tarė jis Mozūrų valdovo pasiuntiniams, niauriai į juos pažvelgęs. — Kai

Ji sugriš, laisvi eisite savo šalim, ir niekas jums kelio nepastos. Bet jei ji negriš, geriau jums buvo negimti, šviesios saulės nematyti. . .

Nusigando lbaisiai lenkų pasiuntiniai, išgirdę šiuos žodžius, ir vienu balsu visi pratarė:

— Vai, negriši nei tu, nei tavo žmona. Apgaulingū būdu sumanė mūsų valdovas tave savo galion paimti, be mūšio, be kovos, kardo nepavartojęs.

— Gerai, kad nenutylėjote, tiesą pasakėte. Todėl gyvi išliksite. Bet kad apgaulingus pasiūlymus man atnešėte, mano vergais liksite ir turite man rodyti kelią jūsų valdovo pilin: aš turiu jį aplankyti, tik ne vienas, bet su visais čia susirinkusiais palydais.

Ir išjojo kunigaikštis Kunotas lenkų žemėn. O kur jis jojo, kelelį keliavo, gaisai švietė, gaisrai takus klojo. . .

III.

Toli nulėkė Lietuvos sakalėliai, Dainavos raitužėliai, už girelių žaliųjų, už upelių

giliųjų, už didžiųjų vandenių, už plačiųjų laukelių, lenkų žemės gilumų gilumėn. Jodinėjo mandravojo, bėrų žirgų kanopėlėmis mindė miestus ir aukštas pilis, kol priėjo plačią upę, visų upių upę. Už tos upės, už plačiosios, aukšta pilis, tvirta pilis, visų pilių pilis. Ten sėdėjo aukštoj menėj Mozurų šalies valdovas. Gilname rūsy gailiai verkė jaunoji mergelė. Gailiai verkė, savo likimą keikė ir bernelio šaukė, kad atjotų, išvaduotų, laisvas dieneles gražintų.

Nežinojo, negirdėjo, kad bernelis anoj pusėj upės, tik širdelė jauna jautė, kad jisais netoli.

Ji sapnavo šią naktelę, kad išlėkė sakalėlis iš aukšto lizdelio, kad nutūpė sakalėlis ant aukšto kuorelio, kuriam jauna sėdi, didį vanga vangsta, praušbėjo pračiulbėjo meiliausiais žodeliais:

— Cit, neverki, mengužėle, cit, neverki, lelijėde, pagailėk akelių. Tuo išvysi laisvas dienas, giedriąją saulelę. . .

IV.

Vos tik, brastą suradę, perplaukė, persikėlė berneliai, garsūs Dašnavos raiteliai,

per plačią upę, sravų vandenėli, ir sustojo apsitaisyti, mūšim su priešu pasirengti, kai atvyko iš aukštos pilies į Kunotą lenkai, su juo pakalbėti, jam paskutinį žodį pasakyti.

Atsisėdo Kunotas ant akmens, o aplinkui stovėjo narsūs jo vadai. Jis rūščiai žiūrėjo į prisilartinančius lenkus.

O kai tie priėjo ir, žemai nusilenkdami, pasvieikino jį nesuprantamu ir nežinomam jam papročiu, šiurkščiai į juos prabilo.

— Ko norite iš manęs, lenkai? Kalbėkite greičiau ir trumpai, jeif norite, kad aš jūsų klausytiau.

— Mūsų galingas valdovas siuntė mus tau pasakyti, kad tu kraustytaiis ko greičiausiai iš mūsų krašto, kuriį jau esi tiek nusiaubęs.

— Kalavijų mane išginkite, jei galite. Derėtis su jumis žodžiais aš nenoriu.

— Neatėjome derėtis, bet reikalauti. Jei nesuskubsi pasitraukti, su dedele gėdaturėsi bėgti, mūsų vejamas. Taip sako mūsų valdovas.

— Dar man kelio nepastoję, jau man grasote. Nebijau ir jūsų valdovo žodžių

neklausau, nes iki šiol jis slapstėsi, kaip
zuikis. Taip jam ir praneškite.

— Tu dar nesi matęs mūsų jėgų, kurios
veikia pastos tau kelią. Todėl taip kalbi.

— Žinokite, lenkai, kad tie, kur pastos
mums kelią, turės skubiai pasišalinti arba
žūti, jei mes gyvi išliksime.

— Neišliksite ir žūsitate! Dalį jūsų mes
jau su Dievo motinos pagalba kalaviju pa-
mušėm.

— Ir nudžiugę pasigyrite, kad visus
mus nugalėjote ir sunaikinot. Bet kiek ten
savųjų paguldėte. Žinokite, lenkai, kad
mes išliksim gyvi, nes turim stiprą morą
laimėti ir nemirti, kol jums atkeršysim,
už mūsų skriaudas atsilyginsim.

— Laimėsime mes, nes mūsų daug ir
giname, kas mūsų buvo ir yra.

— Visa pasakėte, ką turėjote pasakyti?

— Visa. Mūsų Dievas galingas! Jis
mums suteiks laimėjimą.

— Bet jūs esate bailūs. Eikite, iš kur
esate atėję, ir man laiko netrukdykite.

Ir nuėjo lenkai, iš kur buvo atėję. O
Dainavos šalies berneliai džiaugsmu pa-

sprogo, kad atėjo garsiems darbams didis metas.

V.

Visą naktį per naktele kovon rengėsi bernužėliai, kaip linksmon puoton žalio vyno gertų. Šėrė širmus žirgelius, rengė plieno šarvelius ir šveitriuosius kalavijus...

Kiaurą naktį per naktele aidžiomis kanklelėmis skambino dainavo vaidilos senaisiais žodeliais apie tėvų protėvių garsius darbus, didžias kelionėles... Beskambindami, bedainuodami audrino raitelių širdeles, ir troško jaunais krūtinėlės garsiųjų darbų, narsiųjų žygių...

Visą naktį per naktele kovon rengėsi bernužėliai, kaip linksmon puoton raitužėliai žalio vynelio, saldaus mūdulių gerti.

Dar neišaušo aušri dienele, dar netekėjo šviesi saulele, apgule, apstojo didžia pilį Dainavos bernėliai, iš vakarų, iš pietų ir iš šiaurės pusės. Tiek nebuvo upėje lašelių, kiek ten sustojo jaunųjų bernėlių, tiek nebuvo pievoje gėlelių, kiek ten sustojo širmųjų žirgelių...

Ankstu rita užsikėle, pamatė lenkai bernužėlius, vai, pamatė sakalėlius, kovon mūšin pasiruošusius, kruvinon puoton pasinengusius, ir jų širdys nusigando, baimė nusiminė; tai jie nesirėdė plieno šarvais, tai nesėdo žirgėliusna, lygian laukan, kovos laukan bailūs nesirengė, tik valdovo aukšton mėnėn ėjo, šaukė prašė, kad jis auksą ir sidabrą iš gėlių rūsių pakeltų, kad jį priešui siųstų, juo nuo priešų atsipirktų, aukštą pilį auksu sidabru kad apgintų.

Užlipo Mozūrų valdovas ant aukšto pilies kuoro, niauriai apsižvalgė į visas šales ir baisia nusiminė baili jo širdis; nepaliepė jisai ginkluotis, nesakė jisai šarvuotis savo kareiviams, balnoti žirgėlių jisai neparėdė, jaunų laukan vesti, smarkion kovon joti jisai nė nemanė. Tiktai siuntė juo gneičiausiai, tiktai siuntė juo skubiausiai savo karžygius seniausiai, savo patarėjus gudriausiai, kad jie į Kunotą jotų, auksą ir sidabrą jam siūlytų, pažadėtų sugražinti jaunąją jo mergelę, jei nuo pilies atsitrauktų, iš jo krašto jei ramiai išėitų. . .

Ir nuvyko Mozūrų karžygiai seniausi, ir nujojo patarėjai jų valdovo gudriausi į Ku-

notą raitužėlį tai su gausiais pažadėliais turtų dovanų...

VI.

Aukšti pilies kutorai, tvirtos sienos — nežino berneliai, Dainavos raiteliai, kas jiems bedaryti, kaip ton pilin išiveržti...

Jau saulė užtekėjo, aušri diena prašvito prablaivėjo, vai, nejoja bailūs lenkai į platų laukelį, nenori išveitriais kalavijais, plieno kardais su berneliais pasižaisti, miklių rankų patampyti, eiklių žirgų pavarinėti... Teko raiteliams nuo žirgelių sėsti, teks berneliams tvirton pilin viešnagalėn pėsčioms eiti ne per plačius vartus, ne tiesiu keleliu, tik per aukštas sienas kopti...

Nesveikins nevaišins jų ten žaliu vynu, tik aitriomis vilytėlėmis, sunkiais akmenėliais, karštu šarmu, žarijomis, pelenėliais...

Dar nenusėdo bernužėliai nuo širmų žirgelių, dar neisėjo iš rankų šilko pavadėlių, kai atjojo lenkų pasiuntiniai į Kunotą raitužėlį su gausiais pažadėliais, su skairiomis dovanėlėmis...

VII.

Ristam žirge sėdėjo Kunotas, kai į jį priėjo lenkai.

— Vėl grįžote, lenkai? Ar nusigandote ir pasislėpėt už aukštų pilies sienų? Iškrapštysim jus ir iš ten, kad net piktėsnė būtute, negu širšės.

— Mies nenusigandom. Tik nenorim veltui kraujo lieti ir todėl atėjome į tave su geru žodžiu, taiką tau siūlydami.

— Matote, mano karžygiai pasirengę į jus viešnagėn. Aš nenoriu jų trukdyti, todėl kalbėkite greičiau, ką norite pasakyti.

— Mūsų galingas valdovas siūlo tau geruoju atiduoti žmoną ir visus tuos, kur su ja buvo paimti, jei tu pažadėsi pasitraukti nuo pilies vartų ir ramiai iškeliauti iš mūsų šalies.

— Triskart saulė neužtekės, kai mano žmona bus laisva be jūsų malonės.

— Mūsų pilis tvirta, daug joje gynėjų, nepateksi jėga mūsų pilin ir per prievartą savo žmonos neišvaduosi. Nieko neįveikęs, su didelle gėda ir širdies nusiminimu turėsi grįžti namop.

— Aš niekuomet dar nesu kalbėjęs žodžių, už kuriuos neatsakytų mano ranka. Kad pasakiau, tai pasakiau: triskart saulė dar netekės, kai aš būsiu jūsų pily ne svečiu, bet šeimininku.

— Tavo žmona žus veikiau, negu tu pilin pateksi. . .

— Už kiekvieną nuo galvos nukritusį jos plauką atsakysite savo gyvybe jūs, jūsų vaikai ir visi tie, kur ten sėdi, ir kurie mano galioj dabar yra. Žinokite, lenkai, kad aš savo žodžių vėjui nekaltu.

— Dievo rankoje rytojais diena ir visos dienos, kurios dar bus. Pilies gali nepaimti, o tavo žmona žus baisia mirtimi, nes kerštingi tavo grasymai mūsų nenugąsdins. O paklausęs mūsų žodžių, tu laisvę gražinsi ir savo žmonai ir visiems tiems, kurie jūsų pagalbos laukia. Be to, mūsų valdovas, prisipažindamas, kad šiuo metu jėgos jam dar silpnos atviram lauke su tavimi susiremti, žada tau aukso, kiek vienas stipras vyras jo gali pakelti, ir sidabro, kiek jo trys subrendę vyrai galės panešti. Štai ką siūlo tau mūsų valdovas dabar. Ryt, kai ateis jam pagalbom jo bro-

liai ir giminės, kuriems jis žinia jau pasiuntė, nieko negausi ir gali nustoti ne tik lobio, kurį jau turi, bet garbės ir gyvybės...

Rinkis dabar, lietuvių valdove.

— Aš jau pasirinkau, o ką pasirinkau, jūs jau girdėjote. Siūlote man aukso ir sidabro, kuris vistiek bus mano, nes aš pilį paimsiu greičiau, negu jūs pagallbos susilauksite, kurios mes nebijom. Dar niekuomet nėra to buvę, kad lietuvis lenko bijotų.

— Tai tavo paskutinis žodis, lietuvių valdove?

— Pasakykite savo valdovui, kad aš nemoku priešui nusileisti, jei jis nėra dar žuves, ir aš dar gyvas esu. Jei jis nori išgelbėti pilį ir tuos, kurie ten yra, testoja vienas prieš mane vieną su kalaviju rankoje. Jei aš žūsiu, paėmę mano žmoną ir tuos mūsų, kurie pas jus dabar nelaisvėje yra, pasitrauks manieji iš jūsų krašto ramiai, nieko daugiau neliesdami. Bet jei žus jisai, atiduosite man pilį ir visa, kas ten yra, be pasipriešinimo.

— Mūsų valdovas mąrusis vyras, ir galinga jo ranka...

— Aš tik su tokiais ir mėgstu ginklu susiremti. Aš kovoje puolu silpnesnį tik tuomet, kai jis man kelią pastoja prie stipresnio prieiti.

— Lietuvių valdove, ar nepasigailėsi, kad atmetei gerą mūsų pasiūlymą, pasitkėjęs savo ranka, kuri gali tave labai apvilti?

— Tylėkite ir nebekalbėkite daugiau. Kam žodžiai kalbėti ir laikas dilti, kai galima kalaviju veikti.

— Gerai, aš priimu mūsų valdovo vardu pasiūlytą jam lauką, — atsakė jų vienas.

Kareivių lydimi, jie grįžo savo pilin...

O Kunotas, širdimi nudžiugęs, raibu sakalu nuskrido į pilies vartus, svajodamas su savo priešu ginklu susiremti, už vargus, už savo mergelės ašaras, už gimtąjį kalaviju sunaikintą kraštą atlyginti...

VIII.

Kantriai laukė jaunasis Kunotas vieną valandėlę, laukė jaunasai raitelis ir kita,

laukti laukė—nieko nesulaukė. Baisiai nusivylęs, liepė bernužėliams sėsti nuo žirgelių, imti rankon šveitrius kalavijus, aukštą priešų pilią pulti...

— Baidus lenkas nori mus apgauti, laiką sudildyti, bet jam mes nepasiduosim...

Jau nusėdo bernužėliai nuo širmų žirgelių, ėmė rankon aštrius kirvius, šveitrius kalavijus, žengė slinko į aukštas pilies sienas...

Dar jie nepriėjo aukštų sienų, ir atsivėrė pilies vartai, ir išėjo lenkų būrys, nei didelis, nei mažas — trys šimtai žirgų, trys šimtai lenkų kareivių... Pirmas jojo visų priešaky šalies kunigaikštis, jį lydėjo garsūs vadai, narsūs karžygiai, gudrūs patarėjai...

Aukso šarvai, šilko baltai, baltais perlais nusagstyti... Aukso kilpelės, šilko pavaldėlės jų visų, kaip vieno...

Ilgį kardai, rūstūs veidai jų visų, kaip vieno...

Sprogo Kunoto širdis, kaip pavasario giedrią dieną žalioji gėlelė, stabdė savo bernužėlius, narsius **kareivėlius**, kad susi-

laikytų, pilies dar nepultų, o pats jaunas lenkų pasitiktų **skrido**...

Kaipo arais prieš gulbeles, skrido jaunasis bernelis, jį lydėjo raitužėliai, kaip tie raišbi sakalėliai — trys šimtai bernelių, trys šimtai širmų žirgelių...

Plieno šarvai, ty mo balnai jų visų, kaip vieno...

Šveitnūs kalavijai, žašleliais žaboti žirgeliai jų visų, kaip vieno...

Jauni veidai džiaugsmu sprogo; akelės žibėjo, kaip tos žarijėlės tamsiąją naktelę, jų visų, kaip vieno...

Ir sujojo susitiko lygiam lauke, plačioj lankoje, mandagiai sveikinos, šveitrius kalavijus į žemę lenkidami, plieno šalmsus pirštais paliesdami..

IX.

Išjojo priešakin vienas visų lenkų seniausias, visų patarėjų gudriausias ir, į Kunotą prijočdamas, taip jam tarė, žodį kalbėdamas:

— Mano geras valdovas, prieš mirtinai susiremdamas su tavim kalaviju, dar kartą tiesia tau taikos ranką.

— Pasakyk savo valdovui, kad aš esu lietuvis, o jis lenkas, kur mane skaudžiai užgavo ir nuskriaudė, todėl draugais mudu niekuomet nebūsiva.

— Jis laisvą leis tavo žmoną ir visus tuos, kur su ja yra, ir dar suteiks tau gausių dovanų auksu, sidabru ir kieto plieno kalavijais.

— Aš pripratęs kalaviju pasiimti, kas man patinka ar ko man reikia. Kam aš imsiu, kaip dovaną, ką galiu paimti, kaip karo lobį.

— Mano valdovo tvirta ranka, ir kovoje turėsi jam pasiduoti, nieko nelaimėdamas.

— Kam mudu kalbėsiva dabar apie tai, katras priverstas būsiva pasiduoti, jei dar abu turiva kalavijus rankose. Apie tai greit sužinosiva, katras čia beliks, katras dausosna nukelias. . .

— Dievas kovą lemia, bet ne žmogaus ranka. Nebūk tiek išdidus ir pasitikėjimo pagautas, lietuvių valdove, kad ne tektų

pasigailēti tau ir tiems, kurių likimą turi tu spręsti. Dar gali tapti mano valdovo vergu, jo galingosios rankos auka.

— Vienas mūsų turi žūti, o gal žūsiva abudu. Jis tuomet eis dangun, į savo dievus, o aš dausosna į savuosius. Jei mane čia nugalės, aš vistiek ten jo vergas nebebūsiu. Bet žinok, kad mano neapykantą nenumirs ir nenurims su kūnu: ji seks jus visus ir dausose.

— Ir nėra vilties, kad tu nūnai susitalkysi ir tapsi mums draugu?

— Žinok, lenke, jei aš būčiau tavo draugas, galėtai manim tikėti, nes aš padaryčiau daugiau, negu galiu, bet jei esu tavo priešas, nelauk, kad visa užmiršiu ir kerštą tau dovanosiu.

— Valdove. . .

— Kam tiek daug kalbi ir laiką didai? Nekalbėk! Matai, net mano žirgas nekantrauja. Grįžk ir pasakyk savo valdovui, kad aš jo laukiu su kalaviju rankoje.

— O jei jis vis dėlto nepanorės. . .

— Pasakysiu, kad zuikiai esate, ne kareiviai, ir paliėpsiu tuojau puliti ir jus ir jūsų pilį. . .

X.

Nutilo siaurus vėjas. Saulę temė tamsus debesėlis — kovon ėjo Kunotas raitužėlis su lenkų krašto valdovų.

Vai, ne du viesulų lygiam lauke susitiko, du raitelių lygioje lankoj susirėmė. Ne griausmas danguje sugraudė, sutarškėjo plieno ginklai. Dar tik tris kartus susirėmė, tris kartus kits kitą kalaviju kirto, lūžo lenko kalavijas per pusę, klupo jo žirgas, galva žemę rausdamas, krito lenkas nuo bėro žirgo ant sausos žemės. Nušoko Kunotas nuo savo risto žirgelio, priėjo gulintį lenką ir tarė jam:

— Tu be ginklo likai, lenke.

Lenkas nesikėlė ir nieko jam neatšakė. . .

— Kelkis ir pasiskolink iš draugų sau kitą ginklą. Aš nenoriu naudotis nepalankiu tau likimu, nes tu man buvai narsus priešas.

— Aš nenoriu daugiau su tavim susiremti. Imk mano pili, mano turtus, tik palik mane gyvą, nes esi stipresnis, — atsakė jam lenkas besikeldamas.

Niauriai į jį pažvelgęs Kunotas ir taip jam prabilo:

— Tu man pikta darei ir esi mane skaudžiai užgavęs, kaipo priešas, ir tavęs dabar neišgelbės iš mano rankos net pat-sai Perkūnas. Nemelsk, neprašyk, bet imk ginklą ir žūk, jei savo jėgomis nepasitiki. Žūk, kaipo narsus vyras, kad man nebūtų gėdos, jog aš bailų turėjau priešą.

Nusigando lenkų kunigaikštis, veidas jo pabalo, minklios rankos sudrebėjo: kovon stoti jis nebenorėjo. Vai, jam gaila buvo savo jaunystelės, jaunųjų dienelių, vai, jam gaila buvo jaunos žmonos, mažųjų vaikelių...

— Imki mano baltus dvarus, didžius turtus, piliis mano tas tvirčiausias, tik ne-žudyk manęs jauno, mano jaunųjų diene-lių! Imki mano didžius turtus, auksą, si-dabrelį, tik nevirškdyk mano jaunos žmo-nos ir mažų vaikelių!..

Nusiminė visi lenkai, žodžius šiuos iš-girdę, gėda naudo rūstūs veidai, kad taip skaudžiai juos užvylė narsus kunigaikštis, priešui išdavė jų žmonas ir mažus vaike-lius...

Žodis duotas suderėtas, kaip nuo jo atsisakysi. . .

XI.

Neištesėjo savo žodžio lenkai, neišlaikė savo pažadų pasižadėjimų, pasuko savo eiklius žirgus į pilies vartus ir šiaurium vėju lėkė, palikdami savo kunigaikštį lietuvių rankose. Bet aštvaro šuoliu paisilėjo Dainavos berneliai juos vyti, kad neduotų jiems pilin pasprukti, pilies vartų užkelti, ir vydami kirto kapojo, kuriuos pasivydavo. . .

Bėgo lenkai klykdami, keikdami savo kunigaikštį, kurio drąsa ir ranka pasitikėjo, ir savo laimę keikdami, plūsdami, kad sunkią valandą juos užvylė. . .

Bėgdami, šuoliais belėkdami, plakė lenkai žirgus kančiukėliais, badė varstė smailiais pentinėliais. Žirgai lėkė, net žemė drebėjo, o Dainavos berneliai nuo jų neatsiliko, raibais sakalėliais skrido, vis daugiau lenkų pasiekdami, vis daugiau jų žemėn nukrėsdami, kaip vėjas krečia dre-

bančius epušės lapelius, rudens šalnos pakirstus. . . Ir neišdrįso niekas atsigręžti, neišdrįso nė vienas jiems pasipriešinti. . .

Tik senas jų vadas, matydamas, kad juos besivydamas, įsivens priešas per vartus į pilį, sulaukė savo eiklų žirgą ir šuktelėjo naršesnius, šaukė drąsesnius, kad jie sustotų ir, savo gyvybę aukodami, besivejantį priešą sulaukytų, duotų progos kitiems, silpnesniesiems, per vartus pilin pasprukti, sunkius geležinius vartus užkelti, storomis drūtomis šovynėmis užšauti, priešų pilin neišleisti. . .

Išgirdo jo balsą ir tie, kur buvo naršesni, ir tie, kur buvo drąsesni, sulaukė savo eiklius žirgus ir, kitus praleisdami, laukė priešo prisiartinančio, kad jam su kalaviju kelią pastotų, visiems kitiems duotų progą ramiai pilin pasislėpti. . .

Priešaky visų, kurie vijo, buvo kunigaikštis Kunotas ir Mangelis raitelis, garsaus bajoro Alūno sūnelis, maršus Mėrkinės bernelis. Neilgai juos sulaukė drąsieji lenkai: kaip juodu jojo, taip ir prajojo, krito lenkai, kur jiems kelią buvo pastoję, kaip ažuolai, Perkūno vilyčios paliesti, o

jie vijo priešus toliau, net į pilies vartus, net per pilies vartus, į vidurį pilies...

Bet ne taip lengva buvo lenkus nugalėti kitiems berneliams, Dainavos šalies raiteliams: saulėlė temė, žemė drebėjo, bernelių galvelės krito, kaip nuskindos aguonėlės. Plieno kalavijai skambėjo, skydai žvangėjo, žvengė žirgeliai, netekę raitelių. Kraujais sraujomis plaukė upelėmis, buvo nugrištas klonis bernelių...

Negreitai nelengvai lenkus nugalėjo, negreitai į pilies vartus kėlėli prasiskynė...

O tuo metu apsidairė lenkai pily ir, pamatę, kad tik du bernelių juos vijo, tik dviese piliin išiveržė, narsiai juos puolė, kaip pelėdos geležinagės raibą sakalą, panorėdami juodu pavengti ar bent už pilies vartų išstumti...

Ilgai gynėsi kunigaikštis Kunotas ir su juo Margellis. Pamielino miklią ranką, kalavijus bevartojant, atšipo švairtrūs kalavijai, priešus bekapojant, o pagalbos vis dar nebuvo...

Kai lenkų lavonų siena iš visų pusių apsitvėrusiu, kad per ją kiti į juodu nei prieiti, nei jų kardu pasiekti galėtų, nusišluostęs

ranka savo kruvinā veidā, garsiai sušuko Kunotas:

— Vai, jūs, berneliai, Dainavos šālies garsūs raitelīi! Ar jūsų eiklūs paklupo žirgelīi, ar juos lenkuų kiškīi nugašdē žālioje pievelēje, ī visas šālis išsklaidē, īkad mudu vienu su lenkūis palikote kovoti . . .

Ir pridējo prie lūpu briedžio ragā, smarkīai sudūmē sutrimitavo, kad draugai išgirstų, kad su pagalba skubētų . . .

Suaidējo dangus ir žemē, išgirdo briedžio ragā jauni bernužēlīi, garsūs Dainavos šālies raitelīi, išsklaidē lenkus ī visas šālis, kaip vētrā rudenēlī pageltusius lapelius, ir puolē ī pilies vartus, pagalbā nešdami, pilin skubēdami, kitus kitā pralenkdami. . .

Nespējo ragas nuaidētī, īkai palaido lenkū eiklias vilytēles, kaip duzgiantī bičių spietelī, ir visas taikē ī Kunotā ir Margelī, juodu žaisdami, kraujā liēdami. Krito ūmēn Mangelēlīs, īkai palaužtas āžuolēlīs. Būtų jaunas žuvēs, galvā dējēs, bet suspējo narsūs draugai, lenkus jūe iškrīkdē, pilin īsiveržē . . . Paškui visā dienā

lenkus žudė, pili, plėšė, nepasigailėdami
nei narsių vyrų, nei grakščiujų mergelių,
nei mažųjų vaikelių...

— Už mūsų tėvų vargelių, už Kunoto
žaidas, už jo dailiosios mergelės ašarėles...

— Tai jums duoto žodžio nelaikyti, tai
jums mūsų šalis naikinti, seni ir maži skau-
džiai skriausti!... — kalbėjo žiaurūs ber-
neliai, Dainavos šalies raiteliai...

Saulei kruvinai nusileidus, padegė pili
iš keturių kampų ir sumanė tiesiais keliais,
tamsiais miškais skubiai traukti į tėvų
šali, gausų lobį beveždami, begabėdami...

Vedė daugel vengų ir vengių, tvintų
vyrų darbininkų ir grakščių mergelių...
Bus, kas artų, laukus sėtų, gelsvus rugius
piautų...

Bus kuo pasigirti, seni tėvai pradžiu-
ginti... Bus sesulėms parėdėlių, šilko kas-
pinėlių, o mergelėms diržo juostų, auksu
lietų, aukselio žiedelių...

Jojo bernužėliai linksmi, džiaugdamesi,
daineles dainavo. Tik nelinksmas buvo
vienas bernužėlis, narsus Margelis: sunkių
žaidų nuslopintas, tarp dviejų žingų pa-
kabintas, grįžo jisai į tėvų šalelę. Betgi

džiaugėsi Kunotas jaunąja mergučėle, kuriai laisvę savo narsumėliu, savo kalaviju drąsus sugražino. . .

XII.

Dar jie neprijojo viešojo kelelio, jau temė naktelė žaliają girėlę. Sustojo bernėliai lygioje lankelėj, nuo žirgelių sėdo, tai ristuosis leido žalion pievelėn ganytis, ilsėtis per kiaurą naktelę. . .

Dar jie nenusėdo nuo ristu žirgelių, dar jų nepaleido žaliojon pievelėn, kai narsius bernėlius, Dainavos raitelius, pavijo lenkų karalius su didžiu pulkeliu. . .

Vai, dar neišauš dienele, dar nepatekės aušrelė, kai reiks bernužėliams, kai teks raitužėliams smarkion kovon stoti, teks galvelės dėti už tėvų šalelę, už tėvelius, motinėles, už skaisčias seseles. . .

Vai, nubiūdo bernužėliai ne dėl savo rūpestėlių, tik dėl jaunų mergučėlių, dėl mažų vaikėlių, dėl tų senų senužėlių, tėvų, motinėlių, kuriuos vedė iš lenkų žemės, iš sunkaus vangelio. . .

Susirinko bernužėliai į platų ratelį, ėmė tartis ir galvoti, kaip jie turi pasielgti, maži, seni iš vargelio kaip gelbėti. . .

Ir prabilo tuomet Kunotas raitužėlis, žalių Puntos girių puikus bernužėlis:

— Vai, jūs jokite, bernužėliai, vai skubėkit, brolužėliai, tėvelių šalelėn. Bejodami pasiimkit senus, mažus ir skaisčias mergeles, kuriuos išvadavom iš sunkaus vargelio. O aš, jaunas, pasiliksiu su narsiais broleliais, tai pastosiu piktiems lenkams viešą kelią į tėvų šalelę, tai juos sulaukysiu ašei trims dienelemis.

Ir sušuko bernužėliai, raibi sakalėliai:

— Taveš vieno nepaliksime, visi kovon stosim, galvas dėsime arba mulkią lenką nugalsim. . .

— Ar užmiršot, bernužėliai, tuos, kuriuos išvadavom? Ar jūs norit, kad, mums žuvus, visi jie patekitų dar sunkesniau vargėlin. . .

— Bet tu vienas tikrai žūsi, žus tavo broleliai, bus mums gėda, jauniems kareivėliams, kad jus vienus čia palikom. . .

— Vai, berneliai raitužėliai, raibi sakalėliai, ar užmiršot, ar nežinot, kam jauni

mes gimėm? Ar ne tam, kad lygiam lauke smarkioj kovojo galvelę guldytum už tėvų šalele...

— Vai, skubėkit, laiko nedildykit, dar šią tamsią naktį savo šalin vykit! O kai grįšit tėviškėlėn, mūsų neužmirškit: kas meteliai lenkų žemėn jodinėkit, mus, brolelius, ten minėkit, plėšrų lenką kamuodami, mūsų vėles pradžiuginkit...

XIII.

Tamsią naktį skyrėsi Kunotas su savo mengele, siūsdamas ją tėviškėlėn, gražindamas tėvui, motinėlei, o patsai pasilikdamas su nedideliu narsių bernelių būriu, kad nors visi iki paskutinio žūtų, bet lenkus per tris dienas, per tris naktis kad sulaukytų, kol pasieks tėvų šalį seni ir maži, jaunos moterys ir skaisčios mergelės.

Verkė jaunoji, besiskirdama, gūdžiai raudojo, kaip raiboji gegutė pavasario giedrų rytelių kukavo!

— Kodel mano tokia dalužėlė, kad bernelių gyvą turiu apraudoti, juo nepasi-

džiaugus net kelių dienelių! Vai, geriau aš būčiau žuvusi, sunkiu miegu amžinai užmigusi, nei bernelį savo vos suradusi ir vėl su juo amžinai jau atsiskyrusi!

— Vai, neverk, mergele, neraudok, lelijėlė! Dievai laimės čia ant žemės mudviem nelėmė. Susitiksiu, mengužėlė, daug šaly. Ten mylėsivos, glamonėsivos, ten, tavęs pasiilgęs, aš lauksiu. Nemeili man bus su senais protėviais puota, neįdomios triukšmingos medžioklės. Gale skobnių rymosiu, į duris žiūrėsiu ir, tavęs pasiilgęs, širdimi liūdėsiu, kol tavęs, jaunosios, susilauksiu.

— Kas bus dausose, aš, berneli, nežinau. Baisu man mirti, dar baisiau su savo berneliu skirtis. Geriau visi žūsime, arba visi namo grįšime.

— Nebaisu mirti jaunam kovos lauke, baisiau senatvės susilaukti, jėgų nebetekti. Bet jei visi kovon stosime, kur šimtas lenkų prieš mūsų vieną, kas atsitiks su senais ir mažais, su jaunomis moterimis ir skaisčiomis mergelėmis, kuriuos iš lenkų verguvės mes išvadavome.

— Kodel gi tu, bernužėli, kodel gi tu, sakalėli, o ne kuris kitas turi čia pasilikti, savo galvelę padėti?

— Nekalbėk, mergužėle, kad aš tavęs gerbęs nenustotau. Anči nežinai, kad pusė lobio, pusė garbės visuomet vadui tenka! Todėl, kad jis visuomet ten, kur pavojus didžiausias, kur mūšis smarkiausias. Ar nori, kad aš, nuo pavojiaus pabėgęs, būčiau gėda tau ir tėvų kraštui. . .

Verkė mergelė, raudėjo, kaip raiba gegutė pavasario rytelį, beverkdama graudžius žodelius kalbėjo, savo likimą keikė. Lydėjo ją bernelis viešu keleliu, bučiavo skaisčias akėles, ramino švelniais žodeliais, atsisveikindamas visam amželiui.

— Lik sveika, mergužėlė! Jei dievų bus lemta, dausų šaly pasimatysi.

XIV.

Ir išjojo bernužėliai tėvėlių šalėlėn, pasilikto tyram laukė tik Kunotas raštužėlis su narsiais draugais, piktam lenkui kelią kad pastotų, per tris dienas, per tris naktis žiaurų kad jie sulaukėtų.

Kai ji rengė žiaurion kovon, smarkian
mūšin per kiaurą naktele, aušrai patekė-
jus senasis vaidila jiems dainelę tokią pa-
dainavo, ramindamas audrindamas jauną-
sias šindeles. . .

— Neliūdėkime, bernuželiai, kad ke-
liauti pasirengėm dausų šalėlėn.

Ten šalele daug gražesnė, ten saulelė
daug kaitresnė, o buitelė daug linksmes-
nė. . .

Triskart saulė kruvinai tekės, triskart
kraujuose leisis, o mes, kaip ažuolai, sto-
vėsime, žingsnio nepasitrauksim. . .

Vai tu, juoda lenkų žeme, gal svetimu
nedraugingu papročiu pridengsi mūsų la-
vonus, bet ar ne mes tave ištrepienom,
**žirgų kanopėlėmis išmindėm skersai ir iš-
ilgai? . .**

Vai tu, žiauri giltine, juodoji giltine, tu
užmerksi mūsų šviesias akelas, bet ar ne-
buvai tu mūsų vergė, kurią mes siuntė-
nėdavome, kur panorėdavom.

Dar tu, žiaurioji, mums pavengausi, kol
mes tapsim tavo auka. . .

Nors mūsų kūnai nejudomi atsiguls ant kietos svetimos žemės, bet mūsų vėlės laisvos pakils šviesion dausų šalin, kur su garsiais protėvių didvyriais linksmimsės, dieną ir naktį bepuotaudami, savo žygiais besigirdami. . .

Nutils žemėje mūsų lūpos ir daugiau nebebylos, bet užtai amžinai apie mus skambės garsios vaidilų dainos, mūsų žygius apdainuodamos, mūsų vardus garsindamos, skambės, kol danguje saulė žibės, kol ant žemės gyvens, kurie narsią gerbia sielą. . .

Išdžius žemelė, mūsų krauju atskiesta, ir jūs, motinėls, jūs, senagalvėlės, pamiršite savo vaikelius, nuraminsite savo širdelę, kiti paguos jūsų senystelę. . .

Žalia žolelė sužels lygus laukelis, kur mes sugulsim, kovoj nuvargę, praslinks tavo skausmų dienos, senasis tėvužėli; kiti sūneliai bus tau paguodėlė, tavo senatvės paramėlė. . .

Išsprogs pavasario medeliai, nudžius ašaros nuo jūsų skaisčių veidelių, mergelės lelijėlės, jaunosios mūsų seserėlės, išskris liūdnos godelės iš jūsų jaunųjų širdelių:

surasite sau kitus užtarytojėlius, jaunųjų dienelių žadintojėlius. . .

Tik jūs, brolužėliai, tik jūs, sakašėliai, tai nenurimsite, tai mūsų neužmiršite. Jūs minėsite mus kas vieni metėliai, lenkų žemėn įodinėdami, aukštas pilis, didžius miestus begriaudami, už mūsų didį vargėlį bekeršydami. . .

Jūs neužmiršite mūsų, kol patys šviesias užmerksite akeles, ant drėgnos žemėlės atsigulę, dausių šalin beskušėdami su mumis, brolužėliais, pasimatytų, rankėlių paspaustų, džiaugsminga žinėle nuramintų, kad ne veltui vangoma, ne veltui žuvome. . .

Dabar, bernėliai, baltosime žingėlius, kovon stosime. . .

Knygose daug išminties
ir tikro pasigrožėjimo!

**Tie, kuriems brangi
lietuviškoji knyga,**

turi sekti literatūros naujienas.

- A) Mūsų žymiųjų rašytojų originalūs veikalai;
- B) Pasaulinių rašytojų kūrinių lietuviškieji vertimai turėtų būti kiekvieno šviesaus lietuviio skaitomi ir mėgiami.

**„Neskaitykime gerų knygų,
bet skaitykime geriausias!“**

Gana nevertingų svetimomis kalbomis knygų. Neleiskime į užsienį pinigų už tokius mažaverčius daiktus.

Reikalaukite gerų lietuviškų knygų — didžiausiame knygų centre Lietuvoj

KOOPERACIJOS SAJUNGOJ

„SPAUDOS FONDE“

KAUNE, Laisvės al. 62. Tel. 12-12.

KNYGYNAI: Šiauliuose, Panevėžyje, Kėdainiuose, Tauragėje, Vilkaviškyje, Biržuose, Mažeikiuose ir Ukmergėje,